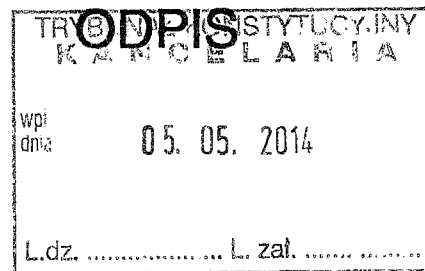

KANCELARIA PRAWNA
dr Marek Jarzyński & Kornel Novák

www.jarzpartner.pl

Stary Rynek 81
Pl 61-772 Poznań, Poland
Tel : + 4861 8522610
Fax : + 4861 8527636
E-mail : poznan@jarzpartner.pl

Poznań, dnia 28 kwietnia 2014 r.

Trybunał Konstytucyjny
al. Jana Christiana Szucha 12 A
00-918 Warszawa

Skarżąca: E L
ul.

reprezentowana przez:
radcę prawnego dr Marka Jarzyńskiego
(nr wpisu na listę Pz-796/84)
zastępowanego przez pełnomocnika
substytucyjnego:
radcę prawnego Jana Jarzyńskiego
(nr wpisu na listę Pz-3287)
Kancelaria Prawna
Dr Marek Jarzyński & Kornel Novak
Stary Rynek 81, 61-772 Poznań

Organ, który wydał zaskarżone
przepisy:

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej

Orzeczenie, którego dotyczy
skarga:

wyrok Sądu Apelacyjnego w P
z lutego 2013 r., sygn. akt
, doręczone Skarżącej
w dniu 4 marca 2013 r.

sygn. akt: SK 61/13

PISMO PEŁNOMOCNIKA SKARŻĄCEJ

Odpowiedź na pisma:

1. Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 31 stycznia 2014 r.,
2. Prokuratora Generalnego z 4 lutego 2014 r., oraz
3. Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 27 lutego 2014 r.

Z powołaniem się na pełnomocnictwo szczególne E L z maja 2013 r. (uwierzytelniony odpis przy skardze konstytucyjnej z 4 czerwca 2013 r.) oraz pełnomocnictwo substytucyjne radcy prawnego Marka Jarzyńskiego z 25 kwietnia 2014 r. (oryginał wraz z dowodem uiszczenia opłaty skarbowej w załączeniu), w związku z doręczonymi pełnomocnikowi skarżącej pismami stron postępowania stanowiącymi odpowiedzi skargę konstytucyjną:

I.

W pełnym zakresie podtrzymuję skargę konstytucyjną z dnia 4 czerwca 2013 r.

II.

W odpowiedzi na pismo Ministra Pracy i Polityki Społecznej (dalej jako: Minister) z 31 stycznia 2014 r., stwierdzam co następuje:

a)

Okoliczność długoletniej obecności w polskim porządku prawnym regulacji, której zgodność z Konstytucją RP została zakwestionowana w skardze, w żaden sposób nie deprecjonuje postawionych w sprawie zarzutów.

Każdy przepis prawa korzysta z domniemania zgodności z Konstytucją, które jednak może być obalone właśnie w drodze postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym.

Bez względu na powyższe należy zwrócić uwagę, iż powołany przez Ministra **art. 46 ust. 1** Dekretu z dnia 25 czerwca 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. 1954 nr 30 poz. 116 z późn. zm.) w brzmieniu obowiązującym do dnia 29 kwietnia 1958 r. uzależniał prawo małżonka rozwiedzionego do renty rodzinnej – poza innymi warunkami – tylko od **posiadania prawa do alimentów ze strony rozwiedzionego małżonka**. Dopiero w drodze nowelizacji wprowadzono wymóg, aby prawo do renty alimentacyjnej było „ustalone”, przy czym bez doprecyzowania wymaganej formy takiego „ustalenia”.

Powyższe potwierdza zatem argumentację skargi konstytucyjnej, iż u podstaw skarżonej regulacji – od momentu pojawienia się jej w polskiej legislacji – było zapewnienie małżonkom rozwiedzionym odpowiedniego zabezpieczenia socjalnego z uwagi na przysługujące im roszczenia alimentacyjne w stosunku do zmarłego świadczeniobiorcy.

Z kolei fakt, iż skarżona regulacja została zdaniem Ministra sformułowana w sposób jednoznaczny i nie budzący wątpliwości w toku wykładni (**por.:** pismo Ministra z 31.01.2014 r., str. 5, wers 1-9) również nie dowodzi jej konstytucyjności.

b)

Podnoszę, że wywodzona przez Ministra z długotrwałości obowiązywania skarżonej regulacji jej zgodność z **art. 2 Konstytucji RP** – w szczególności w odniesieniu do zasady ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa – nie uwzględnia sygnalizowanej przez skarżącą sytuacji kolizji norm.

Ponownie jak w skardze należy wskazać, że skarżąca otrzymywała alimenty od byłego męża dobrowolnie – bez potrzeby prowadzenia odrębnego postępowania sądowego i egzekucyjnego – zaś jego obowiązek wynikał wprost z **art. 60 § 1 K.r.o.** Trudno zatem oczekiwać, aby skarżąca oceniając sprawę racjonalnie angażowała wymiar sprawiedliwości tylko dla celów uzyskania orzeczenia o charakterze deklaratoryjnym. Podkreślenia przy tym wymaga, że w sytuacji gdy powinność pozwanego / przeciwnika jest realizowana dobrowolnie, wytaczanie powództwa lub składanie wniosku o zawiązekanie do próby ugodowej może zostać ocenione negatywnie – zarówno z punktu widzenia norm procesowych, jak i podstawowych zasad współżycia społecznego. Brak też jakiegokolwiek uzasadnienia teleologicznego dla angażowania organów Państwa finansowanych z pieniędzy podatników do prowadzenia zbędnego postępowania, którego cele zostały zrealizowane przed jego wszczęciem, a postępowanie niczemu nie służy.

Nie jest przy tym tak jak sugeruje Minister, że skarżąca aby zapewnić sobie prawo do renty rodzinnej mogła po prostu skierować przeciwko byłemu małżonkowi wniosek o zawiązekanie do ugody (**por.:** pismo Ministra z 31.01.2014 r., str. 4, wers 27-34). Zgodnie z **art. 184 K.p.c.:** „Sprawy cywilne, których charakter na to zezwala, mogą być uregulowane drogą ugody zawartej **przed wniesieniem pozwu.** (...)”. Oznacza to, iż niezbędnym warunkiem stosownego wniosku musi być chociażby subiektywnie uzasadniona podstawa do żądania od drugiej strony określonego zachowania w drodze powództwa celem przymuszenia. Nie może istnieć w porządku prawnym instytucja nakłaniająca do wszczynania postępowań o roszczenia „dla zasady”.

c)

W odpowiedzi na skargę konstytucyjną Minister podnosi, iż skarżona regulacja wyeliminowała z postępowania o ustalenie prawa do renty rodzinnej czynnik uznaniowości ze strony organu rentowego: „(...) *który został zwolniony z konieczności czynienia ustaleń, czy w dniu śmierci rozwiedziony małżonek w sposób faktyczny wypełniał obowiązek alimentacyjny wobec byłej małżonki.*” (**por.:** pismo Ministra z 31.01.2014 r., str. 3, wers 35 i dalej str. 4, wers 1). Ponadto Minister stawia tezę, iż „(...) *istotne było uniknięcie trudności dowodowych związanych z ustaleniem, czy na dzień śmierci byłego męża, małżonka otrzymywała świadczenia o charakterze alimentacyjnym.*” (**por.:** pismo Ministra z 30.01.2014 r., str. 4, wers 4-6).

Powyższe w żaden sposób nie przystaje jednak do skarżonego **art. 70 ust. 3 u.e.r.F.U.S.**, którego hipoteza od samego początku związana była z „prawem do alimentów” przysługującym małżonkowi rozwiedzionemu a nie z „otrzymywaniem alimentów” lub „faktycznym wypełnianiem obowiązku alimentacyjnego”.

Przede wszystkim fakt ustalenia alimentów w wyroku albo ugodzie sądowej w żaden sposób nie musi przekładać się na realizację tego obowiązku. Nie wiadomo zatem na jakiej zasadzie wprowadzony wymóg „(...) przyczynia się do wzrostu bezpieczeństwa obrotu prawnego oraz zaufania do porządku prawnego (...)” (**por.:** pismo Ministra z 30.01.2014 r., str. 4, wers 8-9), skoro dobrowolne wykonanie obowiązków wynikających z przepisów prawa (**por.:** **art. 60 ust. 1 K.r.o.**) pociąga za sobą dla małżonka, który mógłby ubiegać się o przyznanie renty rodzinnej, negatywne konsekwencje. Pogląd Ministra stanowi obrazę porządku prawnego, w którym najbardziej preferowanym zachowaniem jest dobrowolne wykonywanie zobowiązań przepisanych normatywnie.

Zapewnienie sprawności działania organów rentowych i wyeliminowanie uznaniowości z postępowania, nie może stanowić wartości samej w sobie – w szczególności wobec uzasadnienia aksjologicznego towarzyszącego wprowadzeniu renty rodzinnej do systemu ubezpieczeń społecznych. Wszelkie ograniczenia ustawowe muszą być proporcjonalne do celu tego rodzaju unormowań, a ponadto nie mogą naruszać konstytucyjnie chronionych praw i wolności. W tym miejscu podkreślam, że konstytucyjnym prawem i wolnością skarżącej jest, aby z uwagi na cechę istotną, relewantną z punktu widzenia ustawy, skarżąca była traktowana na równi z innymi podmiotami znajdującymi się w sytuacji podobnej – bez różnicowania o dyskryminującym charakterze.

d)

Podniesiony przez Ministra brak tożsamości obowiązku o charakterze alimentacyjnym między małżonkami (**por.:** art. 27 K.r.o.) z obowiązkiem alimentacyjnym pomiędzy byłymi małżonkami (**por.:** art. 60 § 1 K.r.o.) jest okolicznością bezprzedmiotową w niniejszej sprawie (**por.:** pismo Ministra z 31.01.2014 r., str. 5, wers 10-19). Należy jednak podkreślić, iż świadczenia te charakteryzuje zbliżony cel, a obowiązek wzajemnej pomocy w zakresie utrzymania trwa pomimo rozwodu (**por.:** uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 12.09.2001 r., sygn. akt V CKN 445/00).

e)

Ukształtowanie systemu ubezpieczeń społecznych – w tym jego zakres i szczegółowe rozwiązania – zostało w dużej mierze pozostawione uznaniu ustawodawcy, co wynika bezpośrednio z **art. 67 ust. 1 zd. 2 Konstytucji RP**. Minister nieprawidłowo jednak próbuje wywodzić z takiego stanu rzeczy zgodność skarżonego przepisu z ustawą zasadniczą (**por.:** pismo Ministra z 31.01.2014 r., str. 5, wers 20-27), albowiem w ramach delegacji konstytucyjnej ustawodawca musi również kierować się określonymi zasadami i wartościami. Dotyczy to również organów stosujących prawo, do których należy Minister RP.

III.

Ustosunkowując się do pisma Prokuratora Generalnego (dalej jako: Prokurator) z 4 lutego 2014 r. podnoszę, że:

a)

Nie jest zrozumiała zarzut Prokuratora odnośnie niedopuszczalności przedstawionych w skardze wzorców kontroli zaskarżonego przepisu (**por.:** pismo Prokuratora z 04.02.2014 r., str. 5, wers 21-28 i dalej str. 6, wers 1-23). Podnoszę, że skarżąca przedmiotem skargi uczyniła zbadanie zgodności z Konstytucją RP **art. 70 ust. 3 u.e.r.F.U.S. z art. 32 ust. 1 w zw. z art. 67 ust. 1 i art. 2 Konstytucji RP oraz art. 32 ust. 2 Konstytucji RP**. Pomiędzy wskazanymi przepisami zachodzi związek, który skarżąca dostrzega i który został wprost wyrażony.

Zdaniem skarżącej z **art. 32 Konstytucji RP** wynika zasada równości, która stanowi samoistną, chronioną konstytucyjnie wolność przysługującą każdemu. Nie sposób zatem uznać, aby jej naruszenie nie mogło stanowić podstawy skargi konstytucyjnej złożonej w trybie **art. 79 ust. 1 Konstytucji RP**.

b)

Skarżąca nie twierdzi, iż źródłem jej uprawnienia do renty rodzinnej jest Konstytucja RP, a zatem argumentacja Prokuratora w tym zakresie jest bezprzedmiotowa (**por.:** pismo Ministra z 04.02.2014 r., str.9, wers 10-28).

c)

Zdaniem prokuratora cechą relewantną podmiotów objętych regulacją **art. 70 ust. 3 u.e.r.F.U.S.** jest posiadanie statusu małżonki rozwiedzionej lub wdowy, która do dnia śmierci męża nie pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej, oraz legitymowanie się wyrokiem lub ugodą sądową ustalających prawo do alimentów (**por.:** pismo Prokuratora z 04.02.2014 r., str. 13, wers 23-28).

Przytoczony pogląd jest zdaniem skarżącej błędny i nie zasługuje na uznanie. Dowodzi tego chociażby udzielenie odpowiedzi na pytanie: czym różni się małżonek rozwiedziony posiadający prawo do alimentów i faktycznie je otrzymujący od małżonka rozwiedzonego, któremu przyznano alimenty od byłego małżonka w drodze wyroku lub ugody sądowej, i to bez względu na ich rzeczywiste otrzymywanie. W obu przypadkach mamy do czynienia z podmiotami, które zdaniem ustawodawcy zasługują na pomoc w formie odpowiedniego zabezpieczenia socjalnego z uwagi na przysługujące im roszczenia alimentacyjne w stosunku do zmarłego świadczeniobiorcy.

Podkreślenia wymaga, że system ubezpieczeń społecznych istnieje dla członków społeczności państwowej, dla ludzi, a nie dla dokumentów w postaci deklaratoryjnych orzeczeń lub ugód sądowych. Ważnych cech istotnych należy doszukiwać się zatem po stronie podmiotowej i cechy te dekodować z uwzględnieniem celów, jakie przyświecały ustawodawcy decydującemu się na przyznanie określonych świadczeń.

d)

Rozważania Prokuratora w zakresie wzajemnych obowiązków małżonków wynikających z **art. 27 K.r.o.** (**por.:** pismo Prokuratora z 04.02.2014 r., str. 15, wers 7 i nast.) są nieadekwatne do treści skargi konstytucyjnej złożonej w niniejszej sprawie.

Natomiast nie można zgodzić się z poglądem, aby alimenty „porozwodowe” mogły być świadczone po uprzednim ustaleniu wyrokiem sądowym (**por.:** pismo Prokuratora z 04.02.2014 r., str. 15, wers 23 i dalej str. 16, wers 1-2). Podążając takim tokiem rozumowania należałoby uznać, iż nie jest możliwe naprawienie szkody na podstawie **art. 415 K.c.** bez uprzedniego wytoczenia stosownego powództwa i uzyskania wyroku Sądu lub zawarcia ugody.

Art. 60 § 1 K.r.o. wskazując, że małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia i który znajduje się w niedostatku, **może żądać od drugiego małżonka** rozwiedzonego dostarczania środków utrzymania w zakresie odpowiadającym usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego oraz możliwościom zarobkowym i majątkowym zobowiązanego, nie stawia wymogu wytoczenia powództwa o przedmiotowe alimenty. **Świadczenie może być realizowane dobrowolnie** co stanowi realizację normy o charakterze cywilnoprawnym i jest działaniem pożądanym w państwie prawa.

e)

Prokurator słusznie powołuje w swoim piśmie wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 5 lipca 2010 r., sygn. akt P 31/09, w którego uzasadnieniu stwierdzono m.in., iż:

„Prawo do renty rodzinnej jest prawem pochodnym, jednakże jego podstawową funkcją jest zapewnienie środków utrzymania krewnym i powinowatym, którzy nie są w stanie samodzielnie się utrzymać. Ten alimentacyjny cel renty rodzinnej powinien być uwzględniany w procesie interpretacji i oceny uregulowań dotyczących tego świadczenia [podkreślenie MJ].”

Uwzględniając zatem cel wprowadzonej regulacji nie można uzasadniać różnicowania podmiotów w oparciu o kryterium legitymowania się wyrokiem, i to tylko celem ochrony wartości o mniejszym znaczeniu – takich jak sprawność postępowania, czy wyeliminowanie uznaniowości organów rentowych przy podejmowaniu decyzji.

f)

Nie są adekwatne do przedmiotu niniejszej sprawy rozważania Prokuratora na temat ekwiwalentności świadczeń z ubezpieczenia społecznego (**por.:** pismo Prokuratora z 04.02.2014 r., str. 19 i 20). Należy podkreślić, że skarżąca również współtworzyła system ubezpieczeń społecznych odprowadzając należne składki od swoich dochodów, a w przypadku przyznania jej renty rodzinnej świadczenie to zastąpiłoby otrzymywaną przez nią rentę z tytułu niezdolności do pracy.

W każdym jednak razie istotnym jest, że swoboda ustawodawcy w przyznawaniu świadczeń określonym grupom osób nie uprawnia do różnicowania podmiotów o cechach podobnych znajdujących się w takiej samej sytuacji faktycznej w oparciu o niekonstytucyjne kryteria.

g)

W zakresie naruszenia przez kwestionowaną regulację zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa Prokurator, podobnie jak Minister, akcentuje okoliczność wieloletniej obecności skarżonego przepisu w polskim porządku prawnym (**por.:** pismo Prokuratora z 04.02.2014 r., str. 21, wers 25-27 i dalej str. 22-23). Jest to pogląd chybiony, co zostało już omówione w **pkt II b)** niniejszego pisma, w którym wskazano m.in. iż obywatel ma prawo racjonalnie oczekiwać, że sytuacja dobrowolnej realizacji nakazów wynikających z powszechnie obowiązujących norm prawnych (**por.:** art. 60 § 1 K.r.o.) nie pozbawi go żadnych uprawnień.

IV.

Odnosząc się do pisma Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (dalej jako: Sejm) z 27 lutego 2014 r.:

a)

Podnoszę, że stanowisko przedstawione przez Sejm w pkt I. uzasadnienia pisma z 27 lutego 2014 r. pt. „*Analiza formalnoprawna i przedmiot kontroli*” jest nieadekwatne do powołanych w skardze wzorców kontroli, o czym była już mowa powyżej. Z niezrozumiałych przyczyn Sejm dokonał podziału powołanych przez skarżącą przepisów i uznał, że każdy z nich należy traktować jako osobny, samodzielny wzorzec kontroli.

Tymczasem w skardze konstytucyjnej wyraźnie wskazano na ścisły związek i koniunkcję pomiędzy powołanymi przepisami, jako stanowiącymi podstawę do zbadania zgodności **art. 70 ust. 3 u.e.r.F.U.S.** z Konstytucją RP.

b)

W zakresie powoływanego przez Sejm argumentu zwolnienia organów rentowych w drodze skarżonej regulacji z obowiązku czynienia własnych ustaleń (**por.:** pismo Sejmu z 27.02.2014 r., str. 13, wers 23-30) należy odesłać do stanowiska przedstawionego w **pkt II. c)** powyżej.

Nadto warto przy tym zauważyć, że jednym z warunków otrzymania renty rodzinnej przez byłą małżonkę jest, aby w chwili śmierci męża osiągnęła wiek 50 lat lub była niezdolna do pracy (**por.:** art. 70 ust. 1 pkt 1) u.e.r.F.U.S.) – z oczywistych względów spełnienie drugiej ze wskazanych przesłanek zawsze będzie wiązało się z koniecznością dokonania przez organ rentowy określonych ustaleń własnych i w konsekwencji decyzja będzie miała charakter uznaniowy. Z tych względów nie może się ostać argument „systemowy” jakoby odciążenie organów rentowych i zapewnienie „pewności” co do wyniku postępowania było wartością wyższą niż równe traktowanie podmiotów podobnych.

c)

Ponownie wskazuję, że powoływana przez Sejm długotrwałość obowiązywania określonego przepisu w porządku prawnym nie decyduje o jego zgodności z Konstytucją RP (**szerzej por.:** uzasadnienie w **pkt II. b) powyżej**).

d)

Z uwagi na dokonaną przez Sejm własną ocenę skargi w części formalnej – w szczególności w zakresie powołanych wzorców kontroli – w piśmie z dnia 27 lutego 2014 r. skarżącej zarzuca się, iż wywodzi ona swoje uprawnienie do renty rodzinnej z **art. 67 ust. 1 Konstytucji RP** (**por.:** pismo Sejmu z 27.02.2014 r., str. 20-28). W tym miejscu podobnie jak powyżej wskazuję, iż skarżąca jedynie przedstawia uzasadnione oczekiwanie, że przyznając świadczenia w ramach systemu ubezpieczeń społecznych ustawodawca będzie to czynił z poszanowaniem konstytucyjnych zasad – z uwzględnieniem konieczności równego traktowania podmiotów posiadających istotne (relewantne) cechy podobne.

Zakres skargi wniesionej przez skarżącą jest ponadto zgodny z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, który np. w uzasadnieniu wyroku z dnia 3 lipca 2013 r., sygn. akt P 49/11, stwierdził że:

„Chociaż z Konstytucji nie wynika prawo podmiotowe, którego treścią jest odszkodowanie ze środków Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez zwierzęta podlegające ochronie gatunkowej, to jednak w sytuacji, gdy ustawodawca przyznaje na podstawie rozwiązań ustawowych takie prawo jednemu podmiotom, musi respektować konstytucyjne zasady. Wśród nich należy zwrócić uwagę na te zawarte w przywołanych jako wzorce kontroli w niniejszej sprawie, czyli zasadę równości wobec prawa (art. 32 ust. 1 Konstytucji) oraz zasadę równej ochrony prawnej własności i innych praw majątkowych (art. 64 ust. 2 Konstytucji).”

Odnosząc powyższe do niniejszej sprawy należy uznać pogląd skarżącej za słuszny. W tym stanie rzeczy stawiany przez Sejm zarzut niedopuszczalności wyprowadzenia z **art. 67 ust. 1 Konstytucji RP** jakiegokolwiek prawa podmiotowego jest bezprzedmiotowy i odwraca uwagę od istoty sprawy.

e)

Sejm zarzuca skarżącej, iż: *„(...) akceptacja tezy, że każde dobrowolne, nawet w niskich kwotach, przyczynianie się do utrzymania rozwiedzionej małżonki stanowi przesłankę uzyskania renty rodzinnej, rodzić może pole dla nadużyć.”* (**por.:** pismo Sejmu z 27.02.2014 r., str. 31, wers 4-7).

W tym miejscu należy zauważyć, że istotnym w ramach **art. 70 ust. 3 u.e.r.F.U.S.** jest samo posiadanie prawa do alimentów, a nie faktyczne wykonywanie obowiązku alimentacyjnego.

Ponadto równie dużym źródłem nadużyć może być stosowanie instytucji powództwa lub ugody sądowej tylko dla pozoru – np. przy żądaniu małych kwot bądź od początku z zamiarem, iż nie będą one w ogóle egzekwowane – celem pozyskania w przyszłości renty rodzinnej.

Dodatkowo nie jest prawdziwe twierdzenie Sejmu, że dochodzenie alimentów nie wiąże się dla uprawnionego z kosztami. Po pierwsze, samo zwolnienie od kosztów dotyczy tylko postępowania procesowego (nie obejmuje zawiadania do próby ugodowej), a po drugie zwolnienie dotyczy tylko kosztów sądowych – nie zwalnia z odpowiedzialności za wynik procesu, a w szczególności za koszty poniesione przez stronę pozwaną.

V.

Podsumowując przedstawione argumenty w świetle podstaw skargi konstytucyjnej z 4 czerwca 2013 r. stwierdzam, iż stanowiska Ministra Pracy i Polityki Społecznej, Prokuratora Generalnego i Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej nie zasługują na uwzględnienie.

W tym stanie rzeczy wnoszę jak dotychczas.

Jan Jarzyński

radca prawny

Załączniki: odpis pisma (5 x)

- 1) pełnomocnictwo substytucyjne r.pr. Marka Jarzyńskiego dla r.pr. Jana Jarzyńskiego z 25.04.2014 r. – oryginał wraz z dowodem uiszczenia opłaty skarbowej.